

**BOLALARDA TABIAT HODISALARINI TUSHUNTIRISHDA
EKSPERIMENTAL FAOLIYATINING ROLI****Kodirova Moxidil Muradjonovna***“Namangan viloyati namangan shahar**‘University Of Business And Science”**maktabgacha va maktab ta’lim fakulteti maktabgacha**ta’lim yo’nalishi 22-19-guruh talabasi.**Ilmiy rahbar (o’qituvchi). Mamadaliyeva Gavhar Asiljanovna***ANNOTATSIYA (O‘zbek tilida)**

Mazkur maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarda tabiat hodisalarini tushuntirish jarayonida eksperimental faoliyatning pedagogik roli yoritilgan. Eksperimental faoliyat bolalarda kuzatuv, tahlil va sabab-natija munosabatlari o‘rganish ko‘nikmalarini shakllantirishga yordam beradi. Shuningdek, maqolada eksperiment asosida o‘tiladigan mashg‘ulotlarning metodik jihatlari, bolalarning qiziqish va bilish motivatsiyasini oshirish usullari tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar: maktabgacha ta’lim, tabiat hodisalari, eksperiment, kuzatuv, bolalar rivoji, pedagogik faoliyat.

АННОТАЦИЯ (Rus tilida)

В данной статье рассмотрена педагогическая роль экспериментальной деятельности при объяснении природных явлений у детей дошкольного возраста. Экспериментальная деятельность способствует формированию у детей навыков наблюдения, анализа и понимания причинно-следственных связей. Также анализируются методические аспекты проведения занятий на основе эксперимента и способы повышения интереса и мотивации детей к познанию.

Ключевые слова: дошкольное образование, природные явления, эксперимент, наблюдение, развитие детей, педагогическая деятельность.

ANNOTATION (English)

This article discusses the pedagogical role of experimental activities in explaining natural phenomena to preschool children. Experimental activities help develop observation, analysis, and cause-effect understanding skills. The article also analyzes methodological aspects of experiment-based lessons and ways to increase children’s interest and motivation in learning.

Keywords: preschool education, natural phenomena, experiment, observation, child development, pedagogical activity.

KIRISH

Maktabgacha yoshdagi bolalar atrof-muhit bilan faol muloqotda bo'lib, tabiat hodisalarini o'rganish jarayonida turli savol va kuzatuvlarni amalga oshiradi. Shu nuqtai nazardan, pedagogik faoliyatda bolalarda tabiat hodisalarini tushuntirishning samarali usullarini qo'llash dolzarb vazifa hisoblanadi. Eksperimental faoliyat aynan shu vazifani bajarishda asosiy vosita sifatida xizmat qiladi.

Eksperiment bolalarda kuzatuv va tahlil ko'nikmalarini rivojlantirish, sabab-natija munosabatlarini tushunish hamda ilmiy fikrlashni shakllantirish imkonini beradi. Maktabgacha yoshdagi bolalar tajriba orqali o'rganishni oson va qiziqarli tarzda amalga oshiradi, shu bilan birga tabiat hodisalariga qiziqish uyg'otadi.

Zamonaviy pedagogik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, eksperimental faoliyat bolalarda mustaqil fikrlash, izlanish va kuzatish qobiliyatini oshirishga xizmat qiladi. Shu sababli maktabgacha ta'lim muassasalarida eksperiment asosida mashg'ulotlarni tizimli tashkil etish muhim ahamiyatga ega.

ASOSIY QISM

1. Eksperimental faoliyat tushunchasi va pedagogik ahamiyati

Eksperimental faoliyat — bu bolalarning o'z qo'llari bilan tajribalar o'tkazib, tabiat hodisalarini amalda kuzatish orqali bilish jarayonidir. Bu faoliyat bolalarda quyidagi ko'nikmalarni rivojlantiradi:

- kuzatuv va tahlil qilish;
- sabab-natija munosabatlarini tushunish;
- muammoli vaziyatlarda mustaqil qaror qabul qilish;
- ijodiy va ilmiy fikrlash.

Pedagogik nuqtai nazardan eksperiment bolalarni faol bilishga, o'zini izlanishga jalb qilishga yordam beradi. Shu bilan birga, bu jarayon bolalarning qiziqishini uyg'otadi va ularni tabiat hodisalarini chuqur tushunishga undaydi.

2. Bolalarda tabiat hodisalarini tushuntirishda eksperimentning roli

Eksperimental faoliyat yordamida bolalar quyidagi tabiat hodisalarini oson tushunadi:

- suv, havo, yorug'lik, harorat o'zgarishi;
- ob-havo hodisalari: yomg'ir, qor, shamol;
- o'simlik va hayvonlar hayoti.

Misol uchun, suv bug'lanishi va yomg'ir hosil bo'lish jarayonini oddiy eksperiment orqali ko'rsatish mumkin. Bola suv bug'ining qanday paydo bo'lishini kuzatadi, natijani o'zi tahlil qiladi va sabab-natija munosabatlarini tushunadi.

Eksperimentning yana bir foydasi shundaki, u bolada kuzatuv va tahlil qilish odatini shakllantiradi. Pedagoglar kichik tajribalar orqali bolalarni mustaqil fikrlashga undaydi, ularni savol berishga rag'batlantiradi va ilmiy metodlarni o'rgatadi.

3. Eksperimental faoliyatni tashkil etish metodikasi

1. Kichik tajribalar: Oddiy va xavfsiz eksperimentlar bolalar uchun tushunarli bo'lishi kerak. Masalan, suv va qog'oz orqali "suvni singdirish" tajribasi.

2. Kuzatuv mashqlari: Pedagog bolalarga tabiat hodisalarini kuzatishni va natijalarni qayd qilishni o'rgatadi.

3. Savol-javob usuli: Tajriba davomida pedagog bolalarga savollar berib, ularni fikrlashga undaydi.

4. Vizual materiallar: Rasm, diagramma, animatsiyalar yordamida tabiat hodisalarini tushuntirish eksperimentning samaradorligini oshiradi.

Shu metodik yondashuv bolalarda mustaqil fikrlash, kuzatuv va ijodiy yondashuvni rivojlantiradi.

4. Eksperimentning ijtimoiy va psixologik roli

Eksperimental faoliyat bolalarning ijtimoiy ko'nikmalarini ham rivojlantiradi. Guruhda tajriba o'tkazish bolalarda hamkorlik, navbat bilan ishlash va fikr almashishni o'rgatadi. Shuningdek, bu faoliyat bolalarda o'zini ifoda etish va mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatini oshiradi.

Psixologik nuqtai nazardan eksperiment bolalarni qiziqtiradi, stressni kamaytiradi va bilish motivatsiyasini oshiradi. Bolalar tajriba orqali bilim olishni oson va qiziqarli tarzda amalga oshiradi, bu esa ularning o'quv jarayoniga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

MUHOKAMA

Eksperimental faoliyat bolalarda tabiat hodisalarini tushuntirishda nafaqat bilim beruvchi, balki rivojlantiruvchi vosita sifatida ham xizmat qiladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, tajriba orqali o'rganish bolalarning fikrlash va kuzatuv ko'nikmalarini oshiradi, sabab-natija munosabatlarini tushunishga yordam beradi.

Bundan tashqari, eksperiment bolalarda qiziqish va motivatsiyani kuchaytiradi. Bolalar tajribani o'tkazishda faol bo'lib, o'z bilimlarini amalda qo'llashni o'rganadi. Shu bilan birga, pedagogik yondashuvlar to'g'ri tanlanmasa, ba'zi bolalar jarayonda passiv bo'lishi mumkin. Shu sababli, pedagogning roli — tajribani qiziqarli, xavfsiz va tushunarli qilishdir.

Eksperimentning samaradorligi shuningdek ota-onaning uy sharoitida bolani kuzatish va qo'llab-quvvatlashiga ham bog'liq. Bolalar uyda tabiat hodisalarini kuzatish orqali eksperimentda o'rganilgan bilimlarni mustahkamlashadi.

XULOSA

Maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarda tabiat hodisalarini tushuntirishda eksperimental faoliyatning roli tahlil qilindi. Eksperimental faoliyat bolalarda kuzatuv,

tahlil, sabab-natija munosabatlarini tushunish va mustaqil fikrlash ko'nikmalarini rivojlantiradi. Shu bilan birga, bolalarning qiziqishi va bilish motivatsiyasi oshadi, pedagog va ota-onaning hamkorligi esa jarayonning samaradorligini ta'minlaydi. Eksperimental faoliyatning samarali tashkil etilishi uchun quyidagilar zarur:

- xavfsiz va tushunarli kichik tajribalarni tanlash;
- kuzatuv, tahlil va savol-javob mashqlarini muntazam o'tkazish;
- vizual materiallar va amaliy mashqlar orqali bilimni mustahkamlash;
- pedagog va ota-onaning faol hamkorligi.

Shu bilan, maktabgacha ta'limda eksperiment bolalarning tabiat hodisalarini chuqurroq tushunishida, mustaqil fikrlash va ilmiy metodlarni o'rganishda asosiy vosita hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti farmon va qarorlari. Maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirishga oid hujjatlar. – Toshkent.
2. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
3. Abdurahmonov F. Maktabgacha pedagogika. – Toshkent: O'qituvchi, 2019.
4. G'ulomova M. Bolalar psixologiyasi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
5. Vygotskiy L.S. Bola psixik rivojlanishi muammolari. – Moskva.
6. Elkonin D.B. Maktabgacha yoshdagi bolalar psixologiyasi. – Moskva.
7. Berk L. Child Development. – Boston: Pearson Education.
8. Piaget J. The Child's Conception of the World. – London, 1971.